ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBİ

KONU ÖZETLERİ

TARİH

TYT

- Zengin ve Anlaşılır İçerik
- Hızlı ve Etkili Öğrenme
- Görsel Destekli Anlatım

İÇİNDEKİLER

1. İnsanlığın Hafızası Tarih 9
2. Zamanın Taksimi 12
3. Avrasya'da İlk Türk İzleri - Coğrafya ile Oluşan Yaşam Tarzı 14
4. Boylardan Devlete-I 18
5. Boylardan Devlete-II 21
6. Kavimler Göçü 23
7. İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya - İslamiyet Yayılıyor 28
8. Emeviler (661-750) 32
9. Abbasi Devleti ve Türkler - Bilim Medeniyeti 34
10. Türklerin İslamiyet'i Kabulü 38
11. İslamiyet'in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkisi 40
12. Büyük Selçuklu Devleti 44
13. Türklerin Anadolu'ya Yerleşme Süreci - Anadolu'ya Türk Göçleri ve Bu Göçlerin Sosyokültürel Etkileri 47
14. Anadolu'nun İlk Siyasi Teşekkülleri 49
15. Hilal ve Haç Mücadelesi 53
16. Moğol İstilası ve Anadolu 55
17. Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu ve İlk Fetihleri 58
18. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki İskân ve İstimâlet Politikası 60
19. Anadolu'da Türk Siyasi Birliğini Sağlama Çabaları 62
20. Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler 65
21. Anadolu'nun Mutasavvıfları - Yönetici Sınıf - Sosyal ve Kültürel Faaliyetler 68
22. İstanbul'un Fethi ve Fethin Sonuçları 73
23. Türk İslam Dünyasında Birliği Sağlama Çabaları 76
24. Dünyanın Muhteşem Gücü Osmanlı 78
25. Stratejik Siyaset ve Dünya Gücü Olan Osmanlı Devleti 81
26. Saray ve Şehir Kültürü - Gelenekler Işığında Devlet İdaresi 85
27. Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi - Fethettiği Yerlerdeki Kültürel Değişim 88
28. Osmanlı Toprak Sistemi - Lonca Teşkilatı-Vakıflar 91
29. Uzun Savaşlardan Diplomasiye 94
30. Okyanusların Önem Kazanması 98
31. Fetihlerden Savunmaya 100
32. Avrupa'da Değişim Çağı 103
33. Osmanlı Devleti'nde Değişim 107
34. Osmanlı Devleti'nde İsyanlar ve Düzeni Koruma Çalışmaları 109
35. İhtilaller Çağı-Sömürgeciliğin Küresel Etkileri 114
36. Osmanlı Devleti'nde Modern Orduya Geçiş 116
37. XIX. Yüzyılda Sosyal Hayattaki Değişimler 118
38. Osmanlı Devleti'ne Yönelik Tehditler-I 122

39. Osmanlı Devleti'nde Demokratikleşme Hareketleri 126
40. Osmanlı Devleti'nde Darbeler 130
41. Osmanlı Devleti'ne Yönelik Tehditler-II 132
42. Osmanlıda Sanayileşme Çabaları 134
43. XIX ve XX. Yüzyılda Osmanlı Nüfusu-Metropoller Salgınlar ve Kamuoyu 138
44. Mustafa Kemal'in Lider Olarak Yetişmesinde Etkili Koşullar 142
45. 20. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti 144
46. I. Dünya Savaşı Sürecinde Osmanlı Devleti 149
47. I. Dünya Savaşı'nın Sonuçları 154
48. Millî Mücadele'ye Hazırlık Dönemi-I 157
49. Millî Mücadele'ye Hazırlık Dönemi-II 160
50. Büyük Millet Meclisi'nin Açılması - Sevr Antlaşması 164
51. Doğu, Güney ve Batı Cepheleri 167
52. Millî Mücadele'nin Sona Ermesi ve Lozan Barış Antlaşması 174
53. Atatürk İlkeleri-Siyasi ve Hukuk Alanındaki Gelişmeler 177
54. Atatürk Dönemi'nde Yapılan İnkılaplar 181

TARİH BİLİMİ

- **Tarih;** toplumların başından geçen olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini belgelere dayanarak, objektif bir biçimde ele alan sosyal bir bilimdir.
- Tarihi, diğer beşerî ve sosyal bilim dallarından ayıran en önemli fark; diğer bilimler insanı veya doğayı bir yönüyle ele alırken tarih, insanı her yönüyle ve bütün yaptıklarıyla anlamaya ve anlatmaya çalışır.

TARİHİN KONUSU

- **Tarihin konusu,** İnsanoğlunun meydana getirdiği faaliyetler, değişimler ve eserlerdir.
- Geçmiş ve şimdiki zamandaki insan tecrübesinin tamamı tarihin konusu içerisine girer.
- **Siyasi:** Cumhuriyetin İlanı
- **Askerî:** Malazgirt Savaşı
- **Sosyal:** Orta Asya Türk Göçleri
- **Ekonomik:** Sanayi Devrimi
- **Kültürel:** Yazının İcadı
- **Dinî:** İslamiyet'in Doğuşu
- **Mimari:** Sultan Ahmet Camisi

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

- Tarihî olayların aydınlatılmasında en önemli unsur belgelerdir.
- Zamanı geriye döndürmek mümkün değildir. Tarihi olaylar tekrarlanamaz. Bu nedenle doğa bilimlerindeki deney ve gözlem, tarih bilimi için uygulanamaz.
- Doğa bilimlerinin kesin kanunları olmasına rağmen tarihin yoktur.
- Sosyal bir bilim olan tarih, bilimsel bilgiyi ortaya çıkarmak için kaynaklardan yararlanır.

KAYNAK

- Kaynak, tarihî bilgiye kaynaklık eden malzemelerdir.
- **Birinci el kaynaklar (ana kaynak):**

  Olayın geçtiği döneme ait belge ve buluntulardır: Kitabe, abide, arkeolojik buluntu, para vb.
- **İkinci el kaynaklar:**

  Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserlerdir.

KAYNAKLARIN SINIFLANDIRILMASI

- **Sözlü kaynaklar:** Efsaneler, destanlar, menkıbeler vb.
- **Yazılı kaynaklar:** Tabletler, kitabeler, fermanlar, beratlar vb.
- **Sesli ve görüntülü kaynaklar:** Resimler, fotoğraflar, filmler, video bantları vb.
- **Gerçek eşya ve nesneler:** Arkeolojik buluntular ile tarihî eşya ve nesneler.

TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

- **Kronoloji:** Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanını tespit ederek sıralar.
- **Coğrafya:** İnsan ve mekânın karşılıklı etkileşimini araştırır.
- **Diplomasi:** Siyasi belgelerin cins, şekil ve içerik olarak değerlendirmesini yapar.
- **Sosyoloji:** Toplumu ve toplumsal olayları inceleyen bilim dalıdır.
- **İstatistik:** Verilerin toplanması, sınıflandırılması, sunulması ve yorumlanmasını konu alan bilim dalıdır.
- **Arkeoloji:** Kazı yolu ile toprak ve su altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkarır.
- **Heraldik:** Tarihte devletlerin kullandığı armaları ve mühürleri inceler.
- **Kimya:** "Karbon 14" metodu sayesinde buluntuların hangi döneme ait olduğunu ve orijinalliğini kimyasal analizler sonucu tespit eder.
- **Etnografya:** Toplumların örf, âdet, gelenek ve yaşayışlarını inceler.
- **Antropoloji:** İnsan ırkını inceler ve kültürlerin gelişimini araştırır.
- **Nümismatik:** Tarih içerisinde basılan paraları inceler.
- **Paleografya:** Yazıları, alfabeleri ve bunların zaman içerisindeki değişimlerini inceler.
- **Filoloji:** Dillerin tarihini, gelişimini ve değişimini araştırır.
- **Epigrafi:** Tarihî yapılar, anıtlar ve mezar taşları üzerindeki yazıları inceler.

KRİTİK BİLGİ

Kronoloji, tarih araştırmalarında neden-sonuç ilişkisi kurulmasını kolaylaştırır.

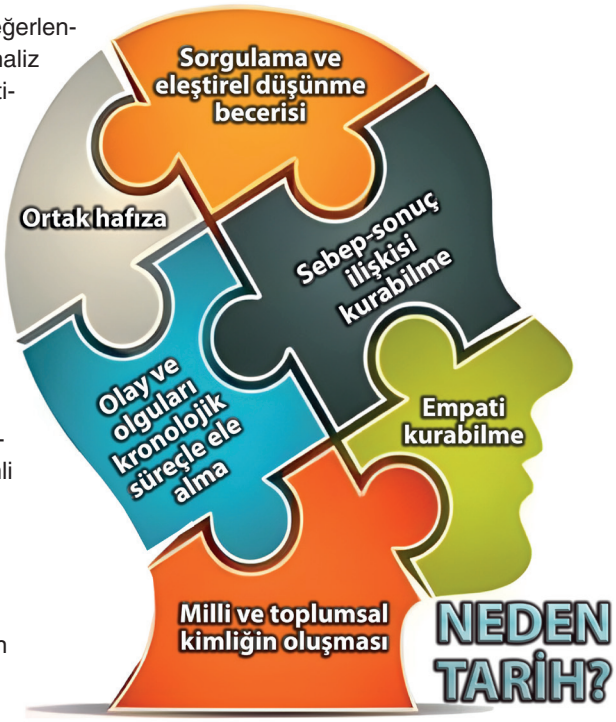
Nümismatik, Paleografya ve Epigrafi, tarih yazı ile başladığı için tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında tarihe yardımcı olamaz.

Arkeoloji, tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında tarihe en çok yardımcı olan bilimdir.

NEDEN TARİH

- Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin inşasında önemli rol oynar.
- Kimlik olmadan bir toplumun devamlılık sağlayabilmesi söz konusu olmayacaktır. Toplumsal kimlik, ahlaki ve tarihî değerlerin etkisiyle oluşur. Topluluk şuuru yani sürekliliği toplumsal kimlikle aynıdır.
- Tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğreterek kişinin kendi milletine aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlar.
- Tarih bilimi sayesinde geçmiş hakkındaki aktarımlar, milletlerin ortak hafızasını biçimlendirir.

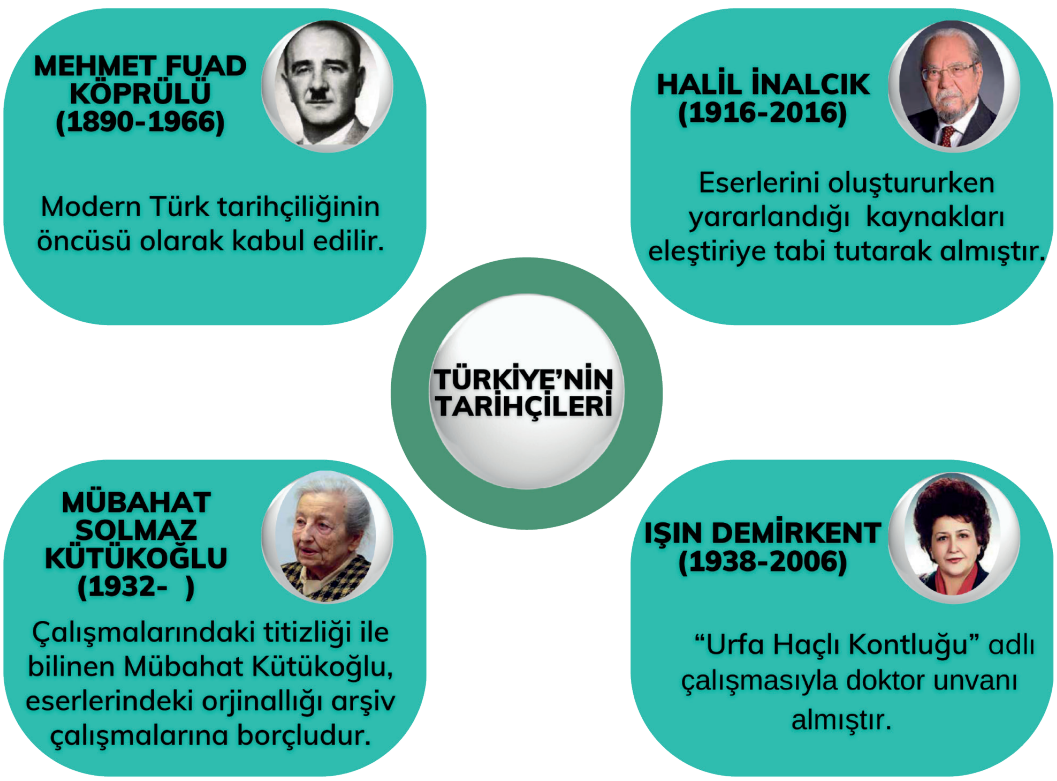
- Millî ve toplumsal kimlik için toplumlarda tarih bilincinin oluşması bir zorunluluktur.
- Tarih bilincine sahip kişiler, tarihle ilgili bilgileri eleştirel değerlendirmeye tabi tutar. Bu sayede insanlar, tarihî metinleri analiz ederken doğru-yanlış ayrımını yapabilme becerisini geliştirir.
- Tarih, uyguladığı yöntem gereği bireylerde araştırma ve kanıt kullanma becerisini artırır.
- Tarih, bireylerde çok yönlü düşünme yeteneği gelişmesine yardımcı olur.
- Geçmişini bilmeyen bir toplum, hafızasını yitirmiş, akıntıya kapılmış gibidir. Tarih, geçmişin ışığında bugünün anlaşılmasını ve yarına yön verilmesini sağlar.
- Toplumun, birlik ve beraberlik içinde olmasını sağlayan tarih, toplumdaki manevi değerlerin gelişmesinde de önemli rol oynar.

TARİHE NEREDEN BAKILMALI?

- Tarihî olaylar ele alınırken tarihî bilgilerin kendi döneminin şartlarına göre değerlendirilmesi gerekir.
- Tarihî bir olayın bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınması doğru değildir. Tarihçi; geçmişe ait bir bilgiyi, gerçeği anlamak için kullanır.
- Belgeler, yoruma muhtaçtır ve olayın yaşandığı çağın ve toplumun ruhunu taşımaktadır. Bu nedenle o ruha göre bir açıklama ve yorum yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

- **Dünyaca ünlü çok sayıda tarihçimiz bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:**

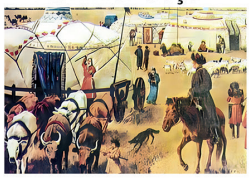
ZAMANIN DÖNEMLENDİRİLMESİ

Yazı sayesinde tarihin kaydını tutmaya başlayan insanoğlu yazının keşfini bir dönüm noktası olarak kabul etmiştir. Yazının icadından önceki zamanlar "tarih öncesi dönemler" yazının icadından sonraki dönemler ise "tarihî dönemler" olarak adlandırılmıştır.

1 İLK ÇAĞ
Yazının İcadı

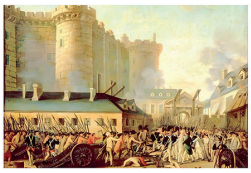
2 ORTA ÇAĞ
Kavimler Göçü

3 YENİ ÇAĞ
İstanbul'un Fethi

4 YAKIN ÇAĞ
Fransız İhtilali

TAKVİM SİSTEMLERİ

Zamanın; Güneş veya Ay'ın hareketlerine göre gün, hafta, ay ve yıl gibi bölümlere ayrılmasıdır. (05.02.2024 gibi) Yaklaşık 6000 yıldan beri takvim kullanılmaktadır. Sümerler, Babiller, Mısırlılar, Yunanlar, İbraniler, Romalılar, Aztekler, Mayalar, Çinliler, Hintler, Tibetliler, Türkler ve Araplar gibi çok çeşitli millet ve topluluklar değişik takvimler meydana getirmiştir.

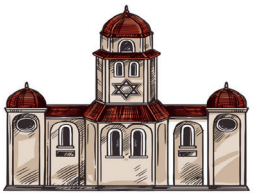
"Ay yılı" esasına göre oluşturulan takvimler: Ay yılı, Ay'ın Dünya etrafındaki dönüşünü esas alır ve on iki tur dönüşü bir yıla denk gelir. Bu süre 354 gündür.

Güneş yılı" esasına göre oluşturulan takvimler: Güneş yılı, Dünya'nın Güneş etrafındaki bir tur dolanmasını esas alır. Bu süre 365 gün 6 saattir.

❖ Tarihte bilinen ilk takvim sistemlerini Sümerler ve Mısırlılar kullanmıştır.

Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir.

İBRANİLER	: MÖ 376'deki Yaradılış (Tekvin) yılı
HRİSTİYANLAR	: Hz. İsa'nın doğumu
YUNANLILAR	: İlk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776 yılı
MÜSLÜMANLAR	: Hz. Muhammed'in hicret ettiği 622 yılı

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

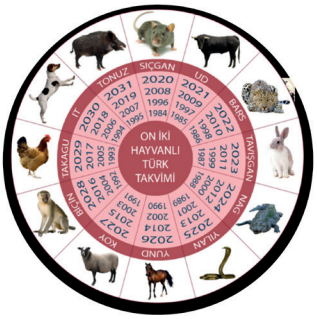
❖ On İki Hayvanlı Türk Takvimi
❖ Hicrî Takvim
❖ Celâli Takvimi
❖ Rûmî Takvim
❖ Miladi Takvim

Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

ON İKİ HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ

- Güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.
- Hangi tarihten itibaren kullanıldığı bilinmemekle birlikte bu takvim Kök Türkler ve Uygurlar tarafından kullanılmıştır.
- On iki yılda bir devir yapan bu takvimde yıllar, hayvan adları ile gösterilir.
- Türklerin kullandığı **ilk takvimdir.**

HİCRİ TAKVİM

- Hicri Takvim, Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandığı takvimdir.
- Bu takvimde Hz. Muhammed'in hicret ettiği yıl (622), başlangıç kabul edilmiştir.
- Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulan bu takvim, ay yılını esas almıştır.
- Takvime göre bir yıl 354 gün 8 saat 48 dakikadır.
- Ayrıca bir ay yılı, bir güneş yılından yaklaşık 11 gün eksiktir.
- Diğer bir ismi kamerî takvimdir (ay takvimi).
- Günümüzde İslam dünyası, dinî günleri Hicrî Takvime göre belirlemektedir.

CELALÎ TAKVİM

- Güneş yılı esasına göre hazırlanmıştır.
- Başlangıç yılı 1079'dur.
- Büyük Selçuklu Sultanı Celaleddin Melikşah'ın (1072-1092) emriyle Ömer Hayyam başkanlığında kurulan bir astronomi heyetince hazırlanmıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti ve Babür Devleti bu takvimi kullanmıştır.

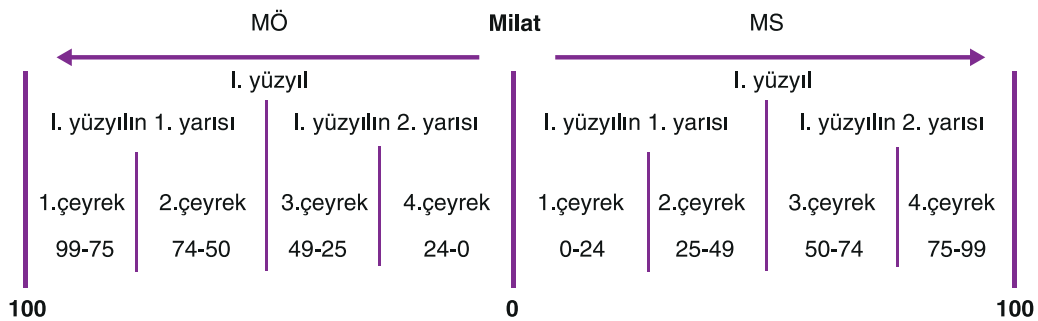
RÛMÎ TAKVİM

- **Osmanlı Devleti'nde mali işlerin** düzenlenmesi amacıyla kullanılmıştır.
- Güneş yılı esasına dayanan bu takvimde bir yıl 365 gün 6 saattir.
- 1839'dan itibaren mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.
- Miladi takvimle arasında 584 yıllık fark vardır.

MİLADİ TAKVİM

- Bir yıl 365 gün 6 saattir.
- Başlangıcı, Hz. İsa'nın doğumundan bir hafta sonrası yani 1 Ocak'tır. Kökeni Mısırlılara dayanan bu takvimi Romalılar geliştirmiş ve Papa XIII. Gregorious (Gregoryus) son şeklini vermiştir.
- Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.
- Günümüzde dünyada en yaygın kullanılan takvim Miladi Takvim'dir.

YÜZYILLARIN SINIFLANDIRILMASI

Tarih	Yüzyıl	Yarı	Çeyrek
MÖ 1253	13.	1.	2.
MS 1571	16.	2.	3.

İLK TÜRK DEVLETLERİ İLE İLGİLİ ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELER

AVRASYA ve TÜRKİYE

- Avrasya, Asya ile Avrupa'nın neredeyse tamamını içine alan coğrafi bir bölgedir.
- Türkiye kelimesi, ilk olarak VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında "Orta Asya" için kullanılmıştır.
- Bizans kaynakları, IX ve X. yüzyılda Volga'dan, Orta Avrupa'ya kadar uzanan sahaya Türkiye adını vermiştir.
- XI-XIII. yüzyılda Mısır ve Suriye'ye Türkiye denilmiştir.
- Bağımsızlığını 552'de ilan eden Kök Türk Devleti'yle Türk adı resmî bir kimlik kazanmıştır.

TÜRK ADININ ANLAMI

- Çin kaynaklarında; miğfer
- Kaşgarlı Mahmut'a göre; olgunluk çağı
- A. Wambery'e göre; türemek
- Ziya Gökalp'e göre; kanun ve nizam sahibi
- 1911'de yayınlanan eski Türkçe Metinlere göre ise; güç, kuvvet olarak tanımlanmıştır.

ORTA ASYA KÜLTÜR MERKEZLERİ

Anav Kültürü (MÖ 4000-MÖ 1000)

- Anav, günümüzde Aşkabat'ın güneydoğusunda bir yerleşim bölgesidir.
- Bu yerleşim sahasında yapılan kazılarda ortaya çıkan seramik örneklerinin bozkır kökenli bir halka, özellikle de Türklere ait olduğu düşünülmektedir.
- Türk kültürünün önemli bir unsuru olan at, ilk defa bu kültürde görülmüştür. Orta Asya'nın en eski kültürüdür.

Afanesyevo Kültürü (MÖ 2500-MÖ 1700)

- Türklere ait en eski kültür bölgesi olarak kabul edilmektedir.
- Altay-Sayan Dağları'nın güneybatı bölgesinde (Minusinsk Bölgesi) buluntu yerine bağlantılı olarak Afanesyevo adıyla bilinir.
- Çakmak taşından ok uçları, bıçaklar, kemik iğneler, bakır eşyalar, basit çömlekler bu kültürün belli başlı eserleridir.

Andronova Kültürü (MÖ 1700-MÖ 1200)

- Adını Yenisey yakınlarındaki Andronova yerleşiminden alan bu kültür, bir önceki Afanesyevo kültürünün daha geniş bir alana yayılmış ve gelişmiş şeklidir.
- Afanesyevo ve Andronova kültürü, Ön Türkler yani Türklerin ataları tarafından meydana getirilmiştir.

Karasuk Kültürü (MÖ 1200-MÖ 700)

- Andronova kültürü ile benzerlik gösteren Karasuk kültürü, adını Yenisey Irmağı'nın bir kolu olan Karasuk Nehri'nden almıştır.
- Bu kültürün en önemli özelliği, dünyanın pek çok bölgesine göre demiri daha erken işlemeye başlamasıdır. İskit kültürünü oluşturan atlı-göçebe kültürünün Orta Asya'ya yayılmasını sağlamışlardır.

Tagar Kültürü (MÖ 700-MÖ 300)

- Karasuk kültürünün takipçisi olan Tagar kültürü, kendinden önceki Türk kültürlerinin bir sentezi ve gelişmiş şeklidir.
- Bölgenin adından dolayı burada yaşayan insanlara Altaylılar denilmeye başlanmıştır. Tunçtan bıçak, ok uçları, küçük hayvan heykelleri, çeşitli hayvan tasvirleri ve otağ şeklinde ağaç evler bu kültürün belli başlı eserleridir.